

LAILA
HIRVISAARI

Minä, Katariina

ROMAANI

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

© 2011 Laila Hirvisaari ja Kustannusosakeyhtiö Otava

ISBN 978-951-1-42919-7

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2021

Voi elämän hurmoksen löytää, yön puoleen ken kääntyvä on.
Aika laulumme sanoja kätkee, hetket tulevat, haipuvat pois.
Tule tanssihin kanssani armas, kiidä käsillään sarastukseen.
Yö nähköön, kun sua mä lemmin, kuu päivälle sen kertokoon.

WILLIAM SHAKESPEARE, SUOM. PAAVO CAJANDER

ENSIMMÄINEN OSA

Talvipalatsi Pietarissa kesäkuussa 1795

I. LUKU

O nnettomuus sattui matkalla Suureen ruokasaliin. Olin ottanut vastaan diplomaattikunnan edustajat ja olimme siirtymässä juhلالoungaalle. Laskeuduin seurueeni kanssa alas Juhlaportaita. Ennen keisarinnaa kulkee ikään kuin polkua näyttäen kaksi livrepuukuista hovimiestä, sitten, kuuden metrin päässä ja ylhäisessä yksinäisydessään tulee keisarinna, taas kuusi metriä, ja muu hovi arvostajien järjestyksessä. Ylläni oli keltainen silkkipuku, jossa oli leveät vanteet. Keltaisissa silkkikengissä oli puolikorko ja kapea kärki. Kengän korko jäi kiinni helmaan ja minä kaaduinkin palatsin portaissa koko painollani oikean jalkani päälle. Kipu iski jalkaan niin voimakkaana, että aloin huutaa ääneen ja voin pahoin. Ensimmäisenä viereeni hyökkäsi suosikkini Platon Zubov, sitten siihen juoksi lakeijoita, kamarierroja ja kirkuvia hovinaisia. Joku oli jo hakemassa lääkäreitä.

Jalastani valui verta ja polvi oli vääntynyt luonnottomaan asentoon. Minä nimittäin kaaduinkin portaiden sivussa olevan kristallisen kukkavaasin päälle. Se ei ollut mikään pieni vaasi, se oli miltei minun mittaiseni ja täynnä kesän ensimmäisiä kukkia. Makasin portaiden alapäässä sirpaleiden keskellä, teräviä lasinsiruja löytyi hiukistanikin.

Häpeän tätä juttua. Vaatteet repeytyivät, mutta onneksi korsetti vähän suojausi. Eivät sentään paljaat reidet vilahdelleet niin kuin

muinoin Marta Skawrońskalla, joka kaatui pyykkipaljuineen vain herättääkseen tsaari Pietarin huomion. Hänestä tuli sittemmin keisarinna Katariina I. Paikalle kiirehti Talvipalatsin intendentti kreivi Barjatinski, hänen perässään juosten lääkäri Anatoli Semjonovitš Vasiljevski ja toinen lääkäri kreivi Baturin.

– Mihin te aiotte Hänen Majesteettiaan kuljettaa, huusi Barjatinski. – Keisarinna täytyy viedä Juhlamakuuhuoneeseen. Hän joutuu ottamaan vastaan aamusta iltaan ministereitä ja diplomaatteja. Lakeijat, ja leveä tuoli!

Se oli aikamoista meteliä... Jalalla ei voinut astua, lääkäri kiskoi polveani oikeaan asentoon. He nostivat minut varovasti leveään nojatuoliin, jalkaan sattui sietämättömästi, sen alle pantiin tyyny. Mutta niin vain minut saatiin kuljetettua suuren huoneistoni Juhlamakuuhuoneeseen, jonka valtavassa baldakiinivuoteessa olen harvoin nukkunut näiden vuosikymmenien aikana. Yöuntani ei saisi häiritä kukaan, sanoi Anatoli Semjonovitš. Tiesin että lääkäri oli tarkoitettu Platon Zuboville. Todettuaan minun jääneen eloon Zubov poistui kuulemma vaivihkaa. Sekä Anatoli Semjonovitš että Baturin nyppivät tuntikausia minusta lasinsirpaleita, niitä oli hiuksissani, vaatteissani, oikeassa käsivarressa, ja eniten oikeassa jalassa.

Minua yritetään nostaa päivisin varovasti makuuasennosta vähän korkeammalle. Kyllästyttää tämä yksitoikkoinen lepääminen, mutta en voi liikuttaa jalkaani, se on kääritty siteisiin ylös nivusiin saakka. Polvea särkee pirullisesti, haavat tihkuvat yhä, ja salaamani suonipullistumat loukkaantuneessa jalassa ovat alkaneet vihoitella. Yritän nukkua, mutta näen kaikkialla vain lasinsiruja... Kaipaan vinttikoiriani, vaikka Saucisse ja Pomme ovat riiviöitä, syövät jopa samettityyny. Tulevat rauhattomiksi heti kun näkevät että minulla

on hätä. Ne on pitänyt ulvomisen vuoksi viedä pois koko Talvipalatsista.

Tämä Juhlamakuuhuone on Talvipalatsin toisessa kerroksessa. Ikkunat ovat korkeat, ikkunaverhot tummanpunaista samettia. Baldakiinivuoteeni on valtavan suuri. Vuodettani ympäröi neljä spiraalilin muotoista kultakoristeista pylvästä. Päiväpeitto on tikattu keltaisesta silkistä. Suurten ikkunoiden välissä on kullattuja peilejä. Huoneen keskellä on pyöreä punainen sohva, jonka keskellä kasvaa palmu. Kellokaapit olen hankkinut Italiasta. Joka seinällä on maisematauluja, olen itse ostanut ne Hollannista. Kandelaabereita ja kristallikynttelikköjä on niin paljon, että huone kylpee valossa ja lämpenee kynttilöiden palaessa.

Yläpuolellani katossa on kupoli, johon on maalattu leikkiviä enkelilapsia. Ne ovat alastomia ja pitelevät pikku käsissään kukkaseppelettä. Huoneen jokaisesta nurkasta kattoon ulottuvat kullalla kirjaillut valkoiset pylväät. Ja mitäpä siellä katonrajassa on kuin toiset pulleat enkelit kurkkimassa. Voi minkä prameuden ja loiston keskellä sairastan. Keisarinnat ja keisarit sairastavat aina kullatuissa huoneissa, keisarinna Elisabet kuoli Vanhassa Talvipalatsissa. Valitettavasti minun miesvainajani tsaari Pietari kuoli tavallisessa maakartanossa ilman cupidoja. En minä yhteen kuperkeikkaan kuole, mutta sitten kun kuolen, tässä huoneessa kuolen.

Tästä huoneesta lähtee kolme ovea. Pääovi, josta tullaan ja mennään, toinen ovi joka vie yksityisbudoariini, ja kolmas huomamaton pieni ovi vie kylpemishuoneeseen, jossa on myös reikätuoli.

Eilen tämä huone oli yhtäkkiä täynnä ihmisiä. Poikani suuriruhtinas Paavali ja hänen lapsensa kokoontuivat vuoteeni ympärille. Miniäni

Maria Fjodorovna oli jäänyt Pavlovskiin, hän on yhä lapsivuoteessa synnyttyään kahdeksannen lapsensa Annan. Mukana oli myös vanhin pojanpoikani Aleksander, joka on jo naimisissa Jelizaveta Aleksejevnan kanssa. Aleksander on seitsemäntoista, komea poika, aristokraattinen ja viisas. Hänen veljensä Konstantin on kuudentoista, yhtä komea kuin veljensä. He ovat minulle hyvin läheisiä. Paavalin tyttäristä vanhin, Aleksandra, on jo nuori neiti, mutta samanlaisiin mekkoihin puetut nuoremmat tytöt, Pienet Harakkani, Jelena, Maria ja Jekaterina pulputtivat koko ajan yhteen ääneen. Ihanaiseni Olga on kolmevuotias, laiha ja kalpea lapsi. Vedin hänet viereeni ja varoitin kaikkia tyttöjä satuttamasta jalkaani.

Tytöt pyörivät ympärilläni ja kyselivät: »Mémé, sattuiiko se? Koskeeko sinuun? Pystytkö sinä enää *ikinä* kävelemään!»

Olga muistuttaa minua aina noista kahdesta muotokuvasta, jotka ovat seinälläni. Nytkin hän katsoi niitä ja kysyi: »Mémé, ovatko nuo molemmat tytöt kuolleet?» Nyökkäsin.

Vanhimman poikani Paavalin perhe on asunut aina Pavlovskin ihanassa palatsissa. Suuriruhtinas Paavali itse on eristäytynyt yksin Hatsinan linnaan. Hänen ympärillään on siellä kokonainen vartiokaarti, sillä hän pelkää sala-ampujia. Pavlovskin valtavassa puistossa lapsenlapsillani on ollut tilaa temmeltää, soudella tekolammilla, leikkiä suihkulähteiden koristamassa puistossa, ajaa pienellä reellä talvisin ja pelata kaikkia mahdollisia pelejä kesäisin.

Perheeseen syntynyttä pikku Annaa en ole vielä edes nähnyt. Miniäni Maria Fjodorovna on kaunis nainen, hänestä voisi käyttää sanaa roteva, mutta hän on muodokas viehättävällä tavalla. Maria on seitsemäntoista vuotta ollut lähes joka vuosi raskaana. Hän on hyvin taitava käsistään, askaroi pieniä veistoksia, maalaa lapsistaan muoto-

kuvia, leikkelee heistä varjokuvia, kirjailee ristipistoja ja ompelee jopa reikätuolikaapin suojuksia. Maria Fjodorovna on kasvoiltaan sievä, mielestäni hänen kasvonsa muistuttavat Marie Antoinetten kasvoja. Marie Antoinette teloitettiin kaksi vuotta sitten, ne raakalaismaiset Ranskan vallankumouksen lietsojat! Maa elää sadan vuoden kirouksessa, jos se murhauttaa hallitsijansa. Kuka on näkemässä... Se kirous on alkanut.

Pojastani Paavalista ei sen sijaan voi sanoa, että hän olisi komea, niin kuin ei ollut minun miesvainajanikaan, tsaari Pietari. Pietarilla oli pitkät kasvot ja pitkä nenä, Paavalilla on huvittava nykerönenä ja tylsimmät kasvot mitä Venäjältä löytyy. Mutta isänä ja aviomiehenä poikani on kyllä kunnostautunut ainakin mitä tulee perheen suuruuteen.

He söivät lounasta täällä Juhlamakuuhuoneen viereisessä salissa. Kaksoisovet oli avattu joten saatoin katsoa, kuinka molemmat pitkät pöydät täyttyivät lounasvieraista. Lakeijat kantoivat ruokaa ja lapset metelöivät, niin kuin heillä ei olisi mitään kotikasvatusta. Mutta pieni Olga lepäsi vieressäni valkoisessa mekossaan. Hänellä ei ollut nälkä, hän katseli seinällä olevia pikkutyttöjen muotokuvia ja kysyi ihan hiljaa: »Mémé, sattuuko kuolema pahasti?» Hätkähdin, mutta vain hiljaa mielessäni, en näyttänyt sitä hänelle.

Paavali istui sisäänpäin kääntynyt ilme kasvoillaan ja väitteli poikansa Aleksanderin kanssa siitä, pitääkö tavallisten kansalaisten saada lainata kirjoja. Paavalin mielestä se on vain aatelisten etuoikeus. Minä olen ehdottomasti pojanpoikani Aleksanderin puolella tässäkin asiassa. Konstantin haaveilee omiaan, hän on huomattavasti veljeään hiljaisempi. Minun täytyy etsiä hänelle vaimo jostakin Euroopan hovista... Pienet Harakkani Jelena, Maria ja Jekaterina pela-

sivat lounaan jälkeen lattialla korttia ja kikattivat. Ja pieni Olga kyyhötti yhä vieressäni ja katseli minua tutkivasti. »Mémé, Olga menee enkeliksi. Enkelillä on siivet.» Mykistyin.

Olen aina onnellinen, kun saan lapsenlapset ympärilleni. Tiedän, että myös toiselle pojalleni, Aleksei Grigorjevits̄ Bobrinskille, on lähetetty sana ja että hän on tulossa kesän aikana Virosta katsomaan portaissa kellahtanutta äitiään. Mutta täytyy myöntää, että olin lopulta hyvin väsynyt kaikesta siitä metelistä. Illansuussa poikani perhe ahtautui pääportaiden edessä moniin vaunuihinsa, ja he palasivat Pavlovskiin.

Olen kaivannut hiljaisuutta pitkän aikaa. Tämä elämä kulkee niin vuodenaikojen mukaan, että yksinoloni mukautuu paikkaan, ei aikaan. Onko toukokuun loppu? On jo kesäkuun alku. Olen esittänyt toivomuksen Anatoli Semjonovitšille, että jos minun tilani sallii, voisin muuttaa ainakin osaksi kesää Tsarskoje Selon Suureen palatsiin. Mutta tarvitaan suuret vaunut, että minut voidaan siirtää hoitajieni ja lääkärieni kanssa. Hän mulkaisi minua pahaenteisesti, ja tulkitsin sen kielloksi.

Keisarinna Elisabetille valmistuneesta Suuresta palatsista käytetään nykyään nimitystä Katariinan palatsi. Suosikkini Platon Zubovin rakennuttama palatsi valmistui jokin aika sitten Suuren palatsin toiseen päähän, Cameronin Gallerian lähelle, lammen puolelle. Minun oman huoneistoni edessä on ihana ruusutarha. Puutarhurit sanovat, että ruusut ovat kestäneet talven hyvin, että viime syksynä istutetut uutuudet ovat kaikki tallella. Vaikka en ymmärrä puutarhanhoidosta mitään, uskon entiseen hovinaiseeni Aleksandra Denikiniin, joka sanoo, että ruusutarha on suojattava talven ajaksi. Niin

hänkin tekee Kuukartanossa, joka sijaitsee Tsarskoje Selon ja Pavlovskin välissä. Sellaista ruusutarhaa ei ole meillä kenellekään kuin Kuukartanossa. Aleksandra oli oikeassa, olen uskonut häneen yli viisikymmentä vuotta. Hän on paras ystäväni täällä ja oli aikoinaan jo Stettinissä.

Lapsuudenkotini lähellä asunut Aleksandra von Patkull on naimisissa entisen stettiniläisen Leon August Denikinin kanssa. Leon oli minun ylikamariherrani vuosikymmenet, ja Aleksandra kamarirouvani. Olen kutsunut Leonin audienssille luokseni. Haluaisin kysyä, ottaisiko hän minulta vastaan tehtävän, jota olen miettinyt kauan. Nyt olisi aikaa siihen... Leon August on ainoa, jolle voin sen antaa. Hän on käynyt usein luonani. Joko yksin, tai vaimonsa Aleksandran kanssa. Illastamme silloin kolmisin Pienessä ruokasalissa. He ovat ainoat ystäväni, jotka eivät ole koskaan pettäneet minua. Enkä minä heitä.

– Leon, kiitos että noudatit kutsuani. Ovatko juorut kertoneet, että teen kuolemaa?

– Eipä tuo siltä näytä, Madame.

– No ei tämä mitään ihmisen elämää ole maata tässä kuin vanha valas! Minun ei siis tarvitse selittää sinulle, tiedät jo kaiken. Annan suuren arvon sille, että raaskit jättää Kuukartanon ruusutarhoineen ja Aleksandrasi palvelijoiden huostaan. Ja kiitos, että otitte minun koirani hoitoonne. Onneksi Kuukartanossa on Gennadi, joka rakastaa koiria enemmän kuin ihmisiä. Tässä Juhlamakuuhuoneessa ne olisivat tehneet selvää jälkeä kaluamalla kaikki huonekalut ja verhot.

– Otin vaunut Pavlovskista ja ajoin suoraan pääovelle. Pyysin saada tavata intendenttiä päästäkseni luoksenne, mutta kun en löytänyt Barjatinskia, tulin tänne ilmoittamatta. Älkää viitsikö kuoleva ihminen nauraa tuota pirullista nauruanne, Madame.

– Minä en kuole vielä piruuttanikaan!

– Tsarina, työ on tehty.

– Kaikki?

– Kaikki suurissa puulaatikoissa.

Ikäisekseen hyvin säilynyt mies. Nimitän häntä mielelläni Ukoksi, vaikka hän ei vaikuta ukkomaiselta. Pitkä, ei lihava, ei laiha, sopiva. Tukka on tuuhea, hiukset siniharmaat, en ole nyt vanhemmiten nähnyt hänellä peruukkia. Toinen olkapää vähän toista alempana. Komeat kasvot, miehekkäs leuka. Siniharmaat silmät. Ryhti entinen. Pukeutuu hyvin. Ulkoisesti complet, siviilivaatteet ja nuo harmaat viikset sopivat.

– Kas kas mikä asu... Sinulla näyttää vanhemmiten lisääntyneen taipumus keikarointiin.

– Älkää viitsikö imarrella, Madame, olette nähnyt minut lähes päivittäin yli viisikymmentä vuotta. Aina minä olen yrittänyt pukeutua niin kuin kuuluu! Ja luuletteko että teidän henkilökohtaiselle audienssillenne tullaan arkivaatteissa! Olen nyt järjestänyt Teidän Majesteettinne kirjeet, kirjoitukset, tutkielmat, yksityispaperit ja näytelmät kronologiseen järjestykseen. Ja tässä laukussa ovat salaiset papperinne, jotka otin mukaan.

– Olen testamentannut ne pojalleni Paavalille. Hän saa avata ne vasta kuolemani jälkeen. Ne ovat olleet sinun vastuullasi, Leon. En anna koskaan niiden tulla julki.

– Tämä vastuu painaa, Tsarina. Haluan päästä niistä eroon. Olette kirjoittanut niin valtavasti, etteivät paperit mahtuneet yhteen suureen puulaatikoon, niitä on kaksi.

– Tiedätkö, miksi kutsuin sinut tänne?

– Olitte utelias kuulemaan, mitä sanon salaisista papereistanne. Vaarallisia asioita historiallisessakin mielessä. Miksi ne kaikki annettiin minun vastuulleni, vaikka olin vain teidän ylikamariherranne?

– Sivistynyt, lukenut, paljon kirjoittanut mies.

– Minä en halua vastata tästä paketista, joka on testamentattu suuriruhtinas Paavalille. Te tiedätte miksi. Muistatteko Kuukartanon ruusutarhan perimmäisen nurkan, sen, jossa on pieni valkea huvimaja? Aidan ja huvimajan välissä on niin sanottu maakellari. Kallioon hakatun oven takana on laudoilla vuorattu suuri tila. Oven edessä kasvava pensas peittää sen miltei kokonaan. Ovessa on lukko, sinne ei ole kukaan koskaan eksynyt.

– Kuinka minä sen muistaisin... Mitä tekemistä minun papereillani on maakellarin kanssa?

– Ne paperit ovat olleet vuosikausia siellä.

– Maakellarissa!

– Tsarina, tiedätte oikein hyvin itsekin kerran tulipalosta pelastuneena... Kuukartano on pelkkää puuta.

– En tullut ajatelleeksi. Mitä ehdotat?

– Tuo viereinen budoaari tyhjennetään, miehet rakentavat sinne lukittavan salakaapin, avain teille, minulle ja... henkilölle, jota minäkään en tiedä. Huoneeseen on vain yksi ovi. Puulaatikot papereineen budoaariin, salaiset paperit salakaappiin. Se takaa että paperit ovat turvassa, ilman teitä sinne ei pääse kukaan.

– Leon, minulla on huono omatunto kun annoin sinulle vai-

kean tehtävän josta et voinut kieltäytyä. Olkoon meidän Herramme armollinen ja antakoon meille onnellisen vanhuuden! Olet ollut vierelläni vuosikymmenet, olet ystäväistä luotettavin.

– Älkää yrittäkö imarrella, se ei tehoa minuun! Olen yrittänyt täyttää velvollisuuteni teitä kohtaan. Vointini on hyvä. En ole vanhus.

– En tunne ketään miestä, jolla olisi siniharmaat hiukset.

– Te jos kuka tunnette kyllä miehet.

– Mies on mielenkiintoisempi kapistus kuin nainen. Miehellä on parempia ulokkeita...

– Haluan tietää, miksi kutsuite minut tänne, Madame?

Sanonko sille? Teenkö ehdotuksen? Torjuuko? Vai jätänkö nämä ajatuksetni itselleni... En ole keisarinnana tottunut tulemaan torjutuksi. Nyt on aikaa puhua. Tuo mies on elänyt kanssani täällä Venäjän hovissa kaikki nöyryytykseni vuodet. Siteeraa ulkoa Voltairea, mutta ei ymmärrä arkipäivän asioista mitään. Unohtuu joskus istumaan Tsarskojen puistoon tuntikausiksi muistamatta, että ihminen menee iltaisin omaan kotiinsa nukkumaan. Kun kysyy, mitä mieltii, vastaus on aina sama: mieltii miten maailma on rakennettu. Tämä mies on miettinyt maailman rakentamista seitsemänkymmentä vuotta eikä ole siitä vielääkään selvillä! Rakkaudesta ja vihasta maailma on rakennettu, maasta ja merestä! Rakkaus... olen joskus luullut, että rakkaus on yhtä kuin sukupuolielämä. Ei ole.

– Joudun makaamaan tässä paikoillani kenties kuukausia, nyt on aikaa mieltii ja käydä läpi elämäni. Olisiko sinulla aikaa, Leon? Voisimmeko selvittää yhdessä minun muistiinpanojani niin ettei papereihini jäisi jälkipolville virheitä ja asiattomuuksia. Minulla

on aavistus, että kaikki kirjoitukseni eivät ole totuudellisia. Se vaivaa minua. Voisitko sinä kuunnella?

– Olen kuunnellut teitä lapsuudestanne asti, Madame. Siitä lähtien, kun te olitte kolmentoista, minä seitsemäntoista. Minä olin ensin tallipoika Stettinin linnassa ja ylenin isänne käskystä pian kamaripalvelijaksi. Juuri isänne pyynnöstä päätin lähteä kanssanne Venäjälle. Tässä me olemme yhä yhdessä, te Tsarina ja minä.

– Kertoisin kerran vielä kaiken minkä muistan. Kokoaisin sen yksiin kansiin. Osa elämästäni on muistissani, osa paperilla. Sinä olet ainoa, joka voisi korjata kirjoitelmani, olet ollut lähellä kaiken aikaa. Olen liioitellut... tai puhunut asian vierestä. Ehkä olen jättänyt jotain kertomatta. Olisiko sinulla Leon...

– Siis koko elämäenne?

– Olisit ikään kuin omatuntoni. Diderot käytti usein sanaa opponentti. Se tarkoittaa olla vastaväittäjänä, kyseenalaistaa kuulemansa. Haluaisin selvittää, mikä on totuus ihmisestä Katariina II ja hänen elämästään.

Miettii... myöntyykö? Minäkin mietin... Pohtii käytännön järjestelyjä. Minulla ei ole enää paljon aikaa. En ole sairastellut, mutta vuodet vierivät. Minulla taitaa olla kuolemanpelko. Myönnän sen nyt. Tämä oli vain kaahtuminen, mutta se pelästytti minut. Kun kuolen... tai jos kuolen... minun jälkeeni luullaan, että aikaisemmin kirjaamani elämäntarina on totuus.

– Te olette oikeassa, Tsarina. Muistiinpanoissanne on paljon yhdentekeviä asioita ja valheita. Pelkkiä olettamuksia ja virheitä! Ne, jotka tulevaisuudessa alkavat kirjoittaa teistä elämäkertaa, saattavat pitää joitakin valheita totuuksina.

Kävelee ikkunan eteen. Pohtii... On huumorintajuton, perustaa elämänsä tosiasioihin. Ei salli haihatteluja. Katsoo keskittyneesti ikkunasta Nevalle. Tarkastelee sielunsa syvyyksissä itseään, lupautuuko. Jos lupautuu, antautuu tehtävälleen. Kääntyy. On siis tehnyt päätöksensä.

– Minä otan tehtävän vastaan, Tsarina.

– Kiitos... Leon...

– Tarvitsisin Talvipalatsista huoneiston, että Aleksandra voi myös oleilla täällä.

– Pyydän Barjatinskia hoitamaan. Tyhjentäkööt myös budoaarin. Tehkөөt sinun määräyksiesi mukaiset korjaukset. Olen kiitollinen, Leon.

– Kirjaan kertomanne ylös, olen oppinut uudenlaisen keinon. Sillä saadaan salakieltä käyttäen sanat paperille miltei samanaikaisesti kun ne puhutaan. Aavistin jotain jo silloin, kun pyysitte minua järjestämään paperinne. Tiesin, että teitä painoi jokin asia.

– Totuus minua painaa.

– Kuka tietää näistä salaisista sivuista?

– Sinä ja minä.

– En haluaisi tietää.

– Halusin siirtää tiedot vain sinulle.

– Kiitän luottamuksestanne, Tsarina. Se painaa.

– Tietenkin se painaa, Leon. Tiedätkö miten se on painanut minua. Ja kun poikani, tuleva tsaari Paavali, lukee ne paperit, ne tulevat minun kuolemani jälkeen painamaan myös hänen hartioitaan.

Puhua siitä. En voi. Ajatella sitä. En voi. Siirtää sitä. Voin. Sitä paitsi kun se kaikki purkautuu, olen kuollut. Miten monta vuotta minulla on aikaa?

Jalkaani lukuun ottamatta olen suhteellisen terve kuudenkymmenenkuuden vuoden ikäinen nainen. Mitä nyt vähän sydän poukkoilee välillä, ja hampaita särkee joskus ja jalat väsyvät paljosta seisomisesta. Onneksi kaikki etuhampaat ovat tallella, takana ei, olisi kauhistuttavaa, jos keisarinnalla ei olisi etuhampaita. Aikoinaan minut tutkittiin kuin hevonen kun tulin tähän hoviin. Katsoivat hampaat, nostivat häntää, kopeloivat koko alapään, sieltäkin. Hyväksyivät, niin kuin häiden aamuna kuusitoistavuotias terve tyttö hyväksytään. Vaan eivät kopeloi enää. Eivät muut kuin minun irstas ja pystyvä Zubovini. Minun on kestävä tämä jalka. Maattava tässä kullan ja purppuran keskellä. Otettava vastaan kaikki diplomaatit, ministerit ja idiootit. Ja hymyiltävä, sillä keisarinna Katarina II:n on pakko.

2. LUKU

Öisin minua hirvittää nukkua tässä prameassa vuoteessa, sillä pelkään. Hoitajani, jättiläinen Vasili Todorski, kantaa minut yölläkin kylpemishuoneeseen kuin pikkutytön. Hän on toiselta ammatiltaan välskäri, kiersi aikanaan meriä. Minun on helppo alistua intiimeihinkin asioihin, hän on taitava.

Arkimakuuhuoneeseeni saavat tulla vain ne, joita pyydän, mutta tähän Juhlamakuuhuoneeseen kaikki: ministerit, diplomaatit, aateliset. Harmittaa kun en näe täältä toisen kerroksen ikkunas- ta avautuvaa näkymää Nevan Rantakadulle. Mutta jos ikkunat ovat auki, kuulen ihmisten ääniä, kuulen kun miehet huutelevat toisilleen Nevalla kulkevien lotjien kansilla. Voin kuvitella miten pietarilaiset perheet kävelevät Rantakadulla iltaisin, ja usein kuulen myös ratsujen kavioiden kopseen.

Leon ei ole aikaillut. Kun hän teki päätöksensä, hän aloitti työnsä heti. Denikineille järjestyi Talvipalatsista huoneisto aika läheltä minun yksityishuoneistoani. Siellä Leon ja joskus Aleksandra- kin viipyy viikot ja he palaavat Kuukartanoonsa lauantaisin. Leon pyysi Vasja Panajevin tyhjennyttämään budoaarin ja hankkimaan rakennusmiehet, jotka rakensivat sinne lukittavan salakaapin. Nyt puu- laatikot papereineen ovat siellä turvassa, salakaapissa on pitävä lukko, ja nyt voin nukkua yöni rauhassa. Vaikka yhä ajattelen sitä maakel-

laria Kuukartanon puutarhan perällä... Se oli oivallinen piilopaikka vuosikausia, sitä ei olisi totisesti tulipalo yllättänyt.

Leon palveli ylikamariherranani monia vuosikymmeniä. Hän on seurannut minua jo lapsuudesta lähtien. Luulen, että hän on ainoa ihminen lähelläni, joka ei pelkää minua. Meidän suhdettamme voisi sanoa tuttavalliseksi. Keisarinnalla on vähän ystäviä. On vain ainainen yksinäisyys.

– Hyvä on, Leon. Siirrä tuo pieni kirjoituspöytä ikkunan viereen sänkyne lähelle. Se on tehty Tulassa minua varten, täyttä hopeaa keisarinnalle. Ota tuo kullalla koristeltu punainen tuoli. Pane tyyny selkäsi taakse. Käännä vähän pöytää, minun on nähtävä sinut, kun puhun. Kuten tiedät, minulle silmät merkitsevät rehellisyyttä.

– Tsarinna, minä olen valmis. Aloittakaa alusta, niin kuin kertoisitte romaania. Olkaa rehellinen. Jos ette muista, älkää sepittäkö. Mutta – älkää olko pitkäpiimäinen.

MINÄ SOPHIE AUGUSTE FREDERIKE, ELI ANHALT-ZERBSTIN PRINSESSA SOFIA SYNNYIN BERLIINISSÄ 21. HUHTIKUUTA 1729. Äitini Johanna Elisabet oli ylhäisen ja rikkaan Holstein-Gottorpin ruhtinatar. Isäni Christian August oli Anhalt-Zerbstin rahaton ruhtinas, Preussin armeijan kenraalimajuri, kunnian mies, äitiäni 27 vuotta vanhempi. Asuimme Stettinissä, jossa isäni toimi varuskunnan komentajana. Viisikymmentäyksi vuotta sitten, ollessani neljäntoista, tapahtui asioita, jotka käänsivät minun, pienen tytönräpäleen, elämän pääläelleen. Olinko minä todella joku tytönräpäle? Niin ainakin äitini minua nimitti. Aika laiha olin silloin, kuin kulku-

kissa. Terävä pitkä nenä, kapeat kasvot, viisas otsa, niin sanottiin. Isoäitini ruhtinatar Albertine Frederike von Baden-Durlach arvosteli ulkonäköäni. Hän ei vahingossakaan ottanut minua syliinsä, koska inhosi lapsia. Mutta hän saattoi olla minusta ylpeä...

Varhaisen lapsuuteni asuin Stettinin ikävässä ja synkeässä linnassa. Toinen yhtä synkeä oli Zerbstin linna, jossa pidettiin suuremmat vastaanotot. Kolmas linna oli paras, Anhaltin ruhtinaskunnassa oleva Dornburgin maalaislinna, jonka isäni, ruhtinas Christian August von Anhalt-Zerbst oli saanut omakseen. Se sijaitsi kauniilla paikalla, se oli viehättävä linna, hienosti kalustettu, täynnä valoa ja rauhaa. Minä rakastin päiviä siellä.

Vuonna 1741, ollessani yhdentoista, alkoi sota Ruotsin ja Venäjän välillä. No – sota tuskin vaikutti minuun, pieneen tyttöön... Mutta toinen, varsin vaikuttava asia oli pikkusisareni Elisabetin syntymä. Hänen kummitädikseen pyydettiin suuriruhtinatar Elisabet Petrovna Venäjältä. Elisabet Petrovna oli ollut kihloissa äitini veljen kanssa ja hänestä tuli sittemmin Venäjän keisarinna. Äitini ollessa vielä lapsivuoteessa kuoli Anhalt-Zerbstin hallitseva ruhtinas Johann August. Isäni otti omissa sekä vanhemman veljensä, Jeverissä asuvan ruhtinas Johann Ludwigin nimissä hallittavakseen Anhalt-Zerbstin ruhtinaskunnan. Samoihin aikoihin äitini sai tiedon, että hänen veljensä, prinssi Adolf Fredrik, oli valittu virallisesti Ruotsin kruununperijäksi.

Joulukuussa 1741 sisareni kummitäti, Pietarin Suuren nuorempi tytär Elisabet Petrovna, syöksi palatsivallankumouksen avulla Venäjän valtaistuimelta pienen Iivana-vauvan ja hänen sijaishallitsija-äitinsä Anna Leopoldovnan ja pidätytti heidät. Iivana-vauva erotettiin julmasti äidistään ja vietiin tyrmään. Myös Anna ja hänen muu

perheensä suljettiin vankilaan. Elisabet Petrovna nousi valtaistuimelle ja pian hän nimitti sisarenpoikansa, minua vuotta vanhemman Peter Ulrichin Venäjän tulevaksi perintöruhtinaaksi suuriruhtinas Pietarin nimellä. Äitini veli, joka oli ollut Elisabet Petrovnan kanssa kihloissa, oli kuollut isorokkoon viikkoa ennen suunniteltuja häitä.

Äitini oli suuresta perheestä ja kasvanut kummitätinsä, Braunschweig-Lüneburgin herttuattaren Elisabetin linnassa. Hänellä ei ollut kovinkaan läheistä suhdetta lapsuudenkotiinsa ja ehkä siitä johtui, että hän oli kaikesta ja kaikille aina vihainen. Minun käskettiin nimittää herttuatarta isotädiksi, mutta nimitin häntä aina Braunschweigin Elisabetiksi. Juuri herttuatar Elisabet naitti äitini Johannan tätä huomattavasti vanhemman Anhalt-Zerbstin ruhtinas Christian Augustin kanssa ja maksoi äitini myötäjäiset. Vihkiäiset olivat marraskuussa vuonna 1727 Braunschweig-Wolffenbüttelissä Wechelmin huvilinnassa. Äitini oli juuri täyttänyt 15 vuotta. Minä synnyin kaksi vuotta myöhemmin.

NÄEN YHÄ SILMISSÄNI IKÄVÄN ja TUMMAN STETTININ KOTILINNAMME. Siellä oli valtava sali, jonka takka oli lapsen mielestä pelottavan iso. Siinä loimusi tuli kesät talvet, sillä kesällä linnassa oli yhtä kylmä kuin talvella. Muistan, kuinka pienenä pelkäsin synkkiä nurkkia, pitkiä alastomia lattialankkuja ja kaikkialla hyöriviä pelokkaita palvelijoita. Tiesin, tai ehkä vain aavistin jo nuorena, että vanhempieni avioliitto oli onnettomin, surkein, kylmin ja epätoivoisin mitä olla voi. Ihmettelin aina, miksi minun tavallistakin tavallisempi isäni ruhtinas Christian August ja hienosteleva ja arvonsa tunteva Johan-

na Elisabet olivat menneet naimisiin. Oli selvää, että verrattain sievä äitini pettyi avioliittoonsa, sillä isäni ei ollut mikään komea hurmuri, vaan ukkoutunut perunanenäinen mitätön ruhtinas. Mutta ehkä äidillä ei ollut vaihtoehtoja. Äitini oli kuolla minun synnytykseeni, ja hän alkoi vihata minua ensi minuutista alkaen. Tämä ei ole valhetta, tämä on totta.

Äitini veljestä Adolf Fredrikistä tuli aikanaan Ruotsin kuningas, ja hän meni naimisiin Preussin prinsessa Lovisa Ulrikan kanssa. Ruotsin Kustaa III oli siis serkkuni. Kustaan ja minun isovanhemmat olivat Lyypekin arkkipiispa Christian August ja Baden-Durlachin ruhtinatar Albertine Frederike. Isoäidistäni Albertinesta en paljon muista, tapasin hänet vain muutaman kerran. Hän söi aina, mustusti jotakin, joka saattoi olla leipäpala. Mutta enoni Adolf Fredrikin muistan, hän kuoli parikymmentä vuotta sitten minun ollessani yli neljäkymmenen. Tapasin hänet pari kertaa ennen Venäjälle tuloani. Kustaankin olen tavannut joskus. Kävi hän sotaakin minua vastaan kuninkaana ollessaan. Kauhea oli hänen kuolemansa. Murha teatterissa! Minä jos kuka tiedän, millaisia juonia keksitään koko ajan hallitsijaa vastaan.

Minä synnyin perheen ensimmäisenä lapsena. Vanhempani olivat toivoneet poikaa ja syntymäni oli siis pettymys. Äitini siirsi minut vauvana kylmästi imettäjän syliin, ja minulle on kerrottu, että saattoi mennä viikko ennen kuin hän suvaitsi vilkaista minua. Myöhemmin äidin virkaa hoitivat lukuisat kotiopettajattaret. Oikeaa äitiä minulla ei ollut muulloin kuin silloin kun tarvitsin kurinpalautusta.

Vuonna 1737 olin kahdeksan vuoden ikäinen. Tämä farssi liittyy kylpemiseeni. Minähän rakastin kylpemistä jo lapsena, erityisesti iltaisin. Äiti oli palkannut tytön, jonka tehtävänä oli valvoa joka

aamu kylvettämistäni. Keskellä huonetta oli peltinen kylpemisamme, se oli suuri ja syvä, sen laidat nousivat korkealle. Sen sisään laitettiin aina ohut valkoinen lakana. Kun minut nostettiin sinne seisomaan, olin siellä kaulaani myöten enkä olisi päässyt pois omin voimin. Tämä uusi palvelustyttö, jonka nimeä en muista, alkoi kerran kaataa ammeeseen niin kuumaa vettä, että ensin haukoin henkeäni, sitten aloin huutaa. Huusin niin kovaa, niin surkeasti ja hädissäni, että Mama juoksi paikalle. Hän työnsi kätensä veteen ja alkoi huutaa hänkin kasvot punaisina:

– Te poltatte tuon lapsen! Vesi on kiehumaa! Nostakaa lapsi ylös!

Kaksi kamaripalvelijaa juoksi paikalle. Mama otti pyyheliinan, ja niin kaksi miestä nosti minut ilkialastomana lattialle. Olin kauttaaltaan punainen, vatsaani alkoi nousta vesirakkuloita ja jalkani ja rintani olivat pian vesikelloja täynnä. Se palvelustyttö yritti tappaa minut kuumaan veteen! Mama sai raivokohtauksen ja erotti tytön siinä paikassa. Tyttö tyrski ja itki ja aneli anteeksi, mutta Mama sanoi, ettei halunnut nähdä häntä silmissään. Minut laskettiin vuoteelle ja kuivattiin. Joku palvelijoista juoksutti pullollisen öljyä, jolla voideltiin vatsanahkani ja sääret. Käsivarsissani ei ollut rakkuloita, sillä olin pitänyt käsiäni ylhäällä pääni päällä. Kipu oli sanoin kuvaamaton, ja itkin sitä koko päivän.

Mutta ei se siihen loppunut, farssi jatkui. Tuli toinen palvelustyttö, laiha, kuivansorttinen, kapeakasvoinen intoilija. Hän kaatoi puolestaan kylpemisammeeseen jääkylmää vettä ja heitti sinne jäitä. Hän pauhasi minulle, että nuoret tytöt piti karaista aamuisin ja panna jäitä kylpyveden joukkoon, se teki hyvää iholle ja jätti raikkaan hyvän olon koko päiväksi. Aloin taas huutaa, ja huusin niin kovaa,